

Miomir Petrović

**KUĆA OD
SOLI**

■ Laguna ■

Copyright © 2016, Miomir Petrović
Copyright © ovog izdanja 2016, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Iako se i sama ponavlja, istoriju treba da ponovi
svaki pojedinac u svom pokolenju.*

Klod Simon

*U ovom predalekom delu sveta,
za koji osim mene niko ne zna,
osećam da mir mrtvih ne postoji,
da su mrtvi oslobođeni svih problema,
osim jednog – što su bili živi.*

Salvatore Sata

Sadržaj

1. San o Tarantu, buđenje u Bizerti (1942) 11
2. Kiša na prozorima tuđe rodne kuće, očeva dvorska služba, dva dečaka u jednom, 'rvatsko ludilo tetaka, mali pravoslavni katolik (Kotor, Beograd, Sremski Karlovci, 1900–1919) 23
3. Večni grad i bratstvo „Sveto srce“, Marš na Rim, sazvežđe galerije *Torkvato*, Marijina poseta, metafizika umetnosti i fizika trgovine, moliški Srbin i proslava Svetog Save, morbidno ubistvo, beg (Rim, Milano, Firenca, Torino, Trst 1920–1926) . . . 41
4. Početak novog života u tuđim čizmama, naslednik i groblje, sumanuta depeša, u službi Njegovog veličanstva, lebdenje po prostoru, oboleli od vremena, bivši fašistički prijatelji (Beograd, Pariz, Brisel, Kopenhagen 1926–1930) 87

-
-
5. „Talijanska fujda“ i „hrvatski špijun“, neobična obuka u Topčideru, jedno popodne na Oplencu, knez i njegov muzej, „Fovizam smo mi“, u prestonicama Evrope, kula stražara jednog rasturenog sveta, rodoskrvni brak iz snova, ka svetlosti (Beograd, Amsterdam, Pariz, Ciri, Ženeva, Brisel, Kopenhagen, Berlin, Strazbur, London, Prag 1932–1934) 115

 6. Sarkofag za vladara i mauzolej za državu, čuvari blaga, Kamborina i Marlenina smrt, ledena ljubav, ujak Buda iz Šumadije, paukova mreža, kovčeg od drveta gofera, paukova mreža i raspored niti, džez *Džoli bojsa*, plan putovanja u pustinju (Beograd 1934–1939) 179

 7. Okamenjeno more Evrope (Kotor, Termoli, Akvaviva Kolkroče, Taranto, otvorena mora 1939) 219

 8. Okamenjeno more Afrike, kolosalna kolonijalna dosada, šampanjac – hašiš – parfem – znoj, Lažni rat i pravi rat, „cinizam“ (Bizerta, 1939–1940) . . . 241

 9. Okupacije, tihi dolazak Italijana, bučni dolazak Nemaca, ljubitelji umetnosti i lešinari u pustinji, pismo Loti i pismo Alesandru, kapela u steni od soli (Bizerta, 1941–1942) 282

 10. Ponovo Evropa, pucanj u noćnom klubu, povratak na stenu (Taranto, Bizerta, 1942) 324

Pomoćna literatura	333
<i>O piscu.</i>	335

1.

San o Tarantu, buđenje u Bizerti

(1942)

Prethodne noći Arsenije je po ko zna koji put čitao stara izdanja višijevskih novina, ali nisu ga oglasili, afiše, čak ni udarne vesti o slomu jedinog sveta koji je poznavao uznemirile onoliko koliko san koji je usledio nakon iščitavanja članaka. Sanjao je nešto što se možda i nije moglo nazvati snom jer nije bilo toliko proizvod mašte ili podsvesti koliko kinematografski detaljno prelistavanje događaja od pre nepunih nedelju dana. Dok ih je na tankoj liniji između sna i jave premetao u mislima, ti događaji su delovali kudikamo strašniji nego što su to zaista bili onda kada su se odigrali. Bilo je to u Tarantu, na krajnjem jugu Italije, na granici između apulijskih pustara i prostranstva azurne vode. Na granici prašnjavog kamenjara i mora. Sanjao je događaje hronološkim redom, ali i nekom unutrašnjom logikom kojom su ih njegova naoštrena čula doživljavala. Prvo je sanjao ranjavanje.

Osetio je kako se tanak mlaz vrele tekućine polako, poput zmije koja izlazi iz stenovitog skloništa probuđena potmulom tutnjavom što dopire iz dubine zemlje, sliva niz njegovu podlakticu i odmah je posumnjao u svoje reflekse: da li je izgubio onu oštrinu koja ga je godinama održavala u životu, gipkost, brzinu? U onome u šta se njegov posao

od 1932. neumitno pretvarao, moć da se već po vibriranju komprimiranog vazduha i zvuku prepozna putanja taneta i izbegne njegov ognjeni poljubac bila je neophodna. Tokom nemilog događaja želja mu je bila samo da izbegne udarac projektila u lice. Takva povreda bi bila smrtonosna. Zbog toga se pokrenuo napred, povijajući ramena kako bi pancirom, koji je bio uredno uvezan kaiševima ispod vašeron košulje s duplim kopčanjem i snežnobelog sakoa, dočekaog glavu taneta. Sekund kasnije, u Ulici Santa Marija di Novela, ležao je na podu hodnika koji je delio elegantni tarantinski noćni klub *Novela* od toaleta koji je – što je već bio čest slučaj u srednjovekovnim zgradama koje su silom prilika svoj prostor pozajmile barovima i klubovima zatvorenog tipa – bio smešten u kuću s drugim uličnim brojem i... čekaog.

Nepomično je čekaog da strujanje vazduha razveje barutni oblak nastao po ispaljivanju taneta kako bi se napadač, koga uopšte nije uspeo da ugleda u polumraku, siguran u svoj uspeh, udaljio. Zaista, ubrzo su se začuli nervozni koraci i napadač je pobegao pravo na ulicu. Za njim su se zalupila gvozdena vrata. Prisetio se vežbe iz centra za specijalnu obuku na kraljevskoj vojnoj akademiji i sentence koja je glasila: „Od taneta uvek oklopljenim grudima zaštititi glavu i ekstremitete, povijanjem čitavog trupa ka zemlji“.

Iz noćnog kluba je i dalje dopirao zvuk fokstrota, numera koja je počela sekund-dva pre nego što je krenuo ka toaletu. Oklopljena i iznutra tapacirana vrata nisu bila prepreka za muziku koja se čula i u toaletu u drugoj zgradi, ali zbog nje niko u klubu nije čuo pucanj, što je bilo dobro. Gde je to pogrešio? Kada je stupio u haustor, odmah je osetio prisustvo drugog ljudskog bića tamo negde u mraku, na drugom kraju hodnika, a onda je za njegovim leđima škljocnula brava na oklopljenim vratima kluba. U deliću sekunde je shvatio

da su mu princ De Ambrozio i Renato Zbaljo (najverovatnije je ovaj drugi angažovao asasina) postavili zamku i samo je stigao da se nagne napred, na način na koji bi to učinio svaki iskusan operativac koji je iz predostrožnosti obukao pancir. Sada ga je brinula krv. Odnosno trag krvi na belom sakou. Fokstrot banda je i dalje svirala, mogao je čuti zveckanje čaša zašćerenog ruba ispunjenih ledenim martinijem.

Ustao je, odgurnuo nova metalna vrata i ušao u toalet. Ipak je uspeo da dočeka tane pancirom i sada ga je od tog udara jezivo bolelo rame. Tane nije oštetilo sako, pošto je asasin ciljao posred grudi. Kada je skinuo košulju, ugledao je metalni vršak koji je virio kroz rub pancira i pocepao, na sreću, samo kožu, sloj između mišice i ramena odakle se sada slivala krv. Malo krvi. Suštinski, nije mu bilo ništa. Paket sa novcem kojim mu je pre sat vremena plaćeno za Karavađovu sliku bio je i dalje neoštećen, u unutrašnjem džepu na drugoj strani torzoa. „Od svega, najveća mi je briga novac“, ironično se nasmešio liku u ogledalu. I lik je uzvatio. Umio se ledenom vodom, umetnuo mokru platnenu maramicu između ramena i pancira, koji je potom ponovo stegao kaišem, i začješljao se. Potom je ubrusom natopljenim ledenom vodom oprao, koliko se moglo, poderanu košulju, s olakšanjem konstatujući da je sako samo prašnjav usled pada na pod, i vratio se društvu.

Prošlo je desetak minuta, zaista, delovalo je da niko nije čuo hitac. Banda je tada počela da svira neku histeričnu džez numeru s naznakama melosa južne Italije. Bio je to još jedan nakazni pokušaj da se tradicionalni zvuk Mediterana poveže s urođenim osećajem za ritam crnih ljudi, koji su još od 1939, nošeni ratnim burama, migracijama i nasilnim mobilizacijama širom Libije, Eritreje, Etiopije i Danakila, počeli da osvajaju region Apulije: paradoksalno, kao da na

vlasti nije bio Musolini sa svojom politikom čiste rase, kao da džez muzika nije bila zabranjena u imperijalnoj Italiji.

Njemu, Beograđaninu, Bokelju po poreklu i bivšem studentu katoličkog univerziteta, to je delovalo kao da su Saraceni zavladaali Evropom. Približavajući se svom separeu stigao je da primeti jednog od gostiju koga ranije nije registrovao. Za razliku od većine muškaraca u klubu, koji su bili u fašističkim ili uniformama ratne mornarice, to je bio vitak i veoma pijan muškarac, u skupom civilnom odelu, koji je balavio na ramenu jedre afrikanke prostitutke koja ga je jedva pridržavala tokom tog rashodovanog ponoćnog plesa.

Najzad se vratio u separe u kojem ga niko od njegovog „društva“ više nije očekivao, jer ko uopšte očekuje povratak mrtvaca. U prvi tren je možda i uspeo da uhvati izraz zaprepasćenja na njihovim licima, ali su, sekund kasnije, tako hitro i ubedljivo počeli da glume da više nije bio siguran u to. Sa preteranim, lažno iskričavim oduševljenjem dočekali su ga gojazni princ De Ambrozio, njegov advokat Renato Zbaljo i tri mlade devojke koje su predstavljale dodatni prinčev napor da se Alesandru Martiniju, gostu iz neutralne Švajcarske koji mu je po povoljnoj ceni prodao jedan Karavađov original, priredi pravi južnjački pir.

On, zvanično Alesandro Martini – predstavnik Crvenog krsta iz Lugana, a privatno trgovac umetničkim delima, u stvarnosti Arsenije Martinović, jugoslovenski diplomata nižeg ranga i bliski saradnik kneza Pavla Karađorđevića – princu De Ambroziju je te 1942. ponudio na prodaju jednu sliku, u stvari jednu od dve Karavađove studije za sliku *Sveti Jovan Krstitelj* koja je do pre samo sedam godina bila u vlasništvu rimskog muzeja Kapitolini. Arsenije je 1936. lično posredovao u kupovini slike za potrebe kraljevskog muzeja. A sada ju je, bez znanja dvora, prodao.

Arsenije je dobro znao: Karavađo je načinio dva slična probna platna pre nego što je napravio reprezentativno delo na temu Jovana Krstitelja. Jedno od dva studijska ulja na platnu, varijacija na istu temu iz 1597. godine, oba formata 112 x 97 santimetara, bilo je predmet ove trgovine. Slika je prikazivala mladog, polunagog Jovana kako u šumskom gaju prihvata poljubac uplašenog zalutalog jagnjeta, u poluležećem položaju na kamenom postamentu, ogrnut jednom belom i jednom tamnocrvenom tkaninom, prigrlivši ustreljalo biće svojom desnom rukom. Znao je da je De Ambrozio upravo pokušao da ga ubije i povрати novac, ali se pravio da je sve u redu, pomalo čak i uživajući u hinjenom besu svojih domaćina, upravljenom prema plaćenom ubici koji je verovatno šmugnuo sa avansom ne dovršivši posao. „Sve je ovo prava farsa“, pomislio je „kao uostalom i sve drugo u njegovom životu“.

Princ je bio gojazni muškarac u poznim šezdesetim godinama i pored zanimanja za italijansko slikarstvo, u koje se zapravo uopšte nije ni razumeo, u šta se Arsenije uverio tokom poslednjih dana, bio je sklon alkoholu i jednoj sasvim neobičnoj pomami. Bio je to poriv za prežderavanjem, isključivo retkom divljači, koji ga je stajao civilizovanih telesnih proporcija. S druge strane, njegova senka u proporcionalnoj razlici u telesnoj težini, bio je advokat Renato Zbaljo, koji je izgledao kao da nikada nije okusio slasni odrezak. Bio je to mršavi čovečuljak voštane boje kože, koji kao da je odavno preminuo pa se u sadašnjosti pojavljivao samo kao avet bivšeg ljudskog postojanja. Rečju, čovek čiji su duboki podočnjaci svedočili o ogromnoj kilometraži prevaljenog puta, ispunjenog silnim događajima koje je zlonamerno uspevao da izazove.

Iako mu je svaki mišić na telu radio od naleta adrenalina kao da će svaki čas eksplodirati, Arsenije je prihvatio novu

туру „prehlađenog martinija“, koktela od martinija sa sokom pustinske guave presečenog belim vinom s pešćanih vinogorja Apulije. Svi su po ko zna koji put nazdravili uspešno obavljenoj transakciji, dok je Arsenije odmerenim pokretom gurnuo futrolu sa beretom, koju nije ni stigao da potegne, dublje prema kičmenom stubu kako bi mlada Lujza mogla da ga zagrlji. Prihvatio je zagrljaj znajući da će je se rešiti pre poslednje ture pića. Uostalom, već joj je za vreme lovačke večere u restoranu *Tana del lupo* ispod stola tutnuo u krilo butku švajcarskih franaka dovoljnu da je se reši. Devojka je sada samo glumila razuzdanost za princa jedne bogate ali po uticaju davno propale i potpuno izgubljene porodice.

Ekipa se rasturila nakon dve ture pića. De Ambrozio i Zbaljo su verovatno krenuli da pronađu svog plaćenog ubicu i skuju novi plan kako da povrate novac koji su mu predali. Arsenije je nakratko mogao da odahne onog trenutka kada je okrenuo ključ svog skupog i potpuno bezličnog apartmana u hotelu *Veloče*, smeštenom pokraj tarantinskog konjičkog kluba, izvan lučke varoši, duboko u šumi mediteranskog čempresa. Krvarenje iz površinske rane gotovo je prestalo. Iz pancira je noktima jedva uspeo da iščeprka zrno. Bacio ga je uz psovku kroz prozor i ono se nečujno dočekalo na travnati parkur teren ispod njegovog apartmana. Potom je peškirom uvezao ranu. Mogao je da ostane u sobi bar te večeri kako bi do kraja odigrao ulogu naivnog preprodavca slika. Čak i ukoliko Ambrozio i Zbaljo pronađu svog plaćenika, večeras neće moći da ga primoraju da dovrši posao. Da su sami kadri da to učine, ne bi platili profesionalnog ubicu. Pozitivna okolnost bila je ta što je Arsenije unajmio sobu na još tri dana, tvrdeći kako nakon toga polazi na put u Portugaliju. Iz predostrožnosti skrivana pred domaćinima, stajala je istina da brod *Malatesta* već sutra ujutru polazi na

redovan put ka Kataniji i Tunisu, što je predstavljalo skraćenu varijantu nekadašnje linije, van „neprijateljskih zona Mediterana“. Trebalo je da napusti hotel neposredno pred isplovljavanje kako se ne bi dugo vrzmao po pristaništu. Sa novcem u džepu dovoljnim za još nekoliko godina rata valjalo je vratiti se u određenu sigurnost, poput slepog miša u mračnu afričku pećinu.

Zaglavio je kvaku na ulaznim vratima naslonom teške stolice od orahovine, repetirao beretu, s njom u ruci legao na krevet i zaspao misleći na kraj sveta koji je poznao.

Kada je sve počelo? Mada se s gotovo potpunom preciznošću može tvrditi da je svako ljudsko biće od praiskona, po svojoj prirodi i nekakvoj unutarnoj, organskoj logici, sklono da pobjegne od postavljanja pitanja „kada?“, ono ga, svesno svoje prolaznosti, neprestano postavlja.

„Kada je sve počelo?“, bilo je pitanje koje je i tog jutra 1942. glasno sam sebi postavio. Zvuk njegovog glasa, rečenice izgovorene na srpskom, ukrstio se na tren sa ritmičnim šuštanjem velikog plafonskog ventilatora i ujednačenim udaranjem trščanih žaluzina o prozore spavaće sobe. Očiju nesviknutih na prodorno jutarnje sunce – čak i nakon ovoliko godina koliko je boravio u Bizerti – i mamuran od ružnog sna koji ga je uvukao u svoje prostiranje, pokušao je da ustane iz postelje. Činilo se to uzaludnim. Kao da ga je nešto prikovalo za krevet.

Na podu od grubih dasaka, pored kreveta, ležale su stare novine. Nekoliko brojeva dnevnih novina *Le Temps*, *Le Petit Parisienne* i izdanje *Soir de Tunisi*, tuniskih kolonijalnih novina iz 1940. godine s kojih su ga pred san napale najave o nemačkim i italijanskim prodorima. Bilo je to štivo prošlosti,

iz nekih srećnijih vremena, kada je Tunis još uvek bio pod vlašću Francuske, pre okupacije sila Osovine, kada je još uvek mislio da ima nekakvu šansu da se izvuče odavde. Stare novine je iznova iščitavao od pete ili četvarte stranice krećući se ka prvoj, odlažući susret s udarnim vestima o uspesima nemačke vojske u Evropi.

Kasnije, dok je brijao vrat i sam početak podvaljka, pažljivo brišući britvu mekanim peškirom kako bi uštedeo vodu, a potom makazicama štucovao bradu i nešto duže brkove u stilu pokojnog ruskog cara Nikolaja, s vremena na vreme gledao je kroz prozor kupatila, kao da se nadao da se prizor, tokom sedmodnevnog izleta u Evropu, promenio. Naprotiv, činilo se da je vekovima sve isto.

Odmah ispod njegovih prozora počinjala je neuredna leja akacija, bila su tu dva stabla magnolije, iza njih se pojavljivala kamena obala a iza nje tirkizno more i bledoplavo nebo bez ijednog oblaka. Sama Bizerta, njegova Ulica El Imam Ali, kuće, automobili kao i ljudi nisu se mogli videti iz kupatila njegovog stana na trećem spratu zgrade broj 16, izgrađene u neokolonijalnom stilu. Začas se sa minareta podigao tužni azan, mujezinov poziv na molitvu. Kao i svakog bogovetnog dana od kada je u Tunisu, znao je da će ga taj napev pratiti tokom prepodneva.

*Allahu Akbar, Allahu Akbar,
Ash-hadu an la ilaha ill-Allah,
Ash-hadu anna Muhammad-ar-Rasoolullah.*

Dan je najzad pobedio noć i uznemireni džamijski golubovi počeli su da u koncentričnim krugovima nadleću Bizer-tu. Lagano, kao da je reč o važnom kosmogonijskom ritualu, obukao je svoje laneno marmontil odelo golubije boje. Ono

je, sa još deset kompleta luksuzne odeće i nešto sitnog nakita, predstavljalo granicu između straha od gladi i raskoši, iluzije i istine. Alesandro Martini iz međunarodnog Crvenog krsta morao je da izgleda kao da ga se rat i razne okupacije Tunisa uopšte ne tiču, na njegovom altruističkom poslu, humanom, iznad svakodnevnih zala i postavljenom u areal večnosti. U papirima i punomoći stajalo je da je on ovde kako bi od razaranja zaštitio saveznička a pogotovo Srpsko vojničko groblje iz prvog, Velikog rata.

Naravno, svakog časa su pripadnici snaga Osovine mogli da ga prozru i identifikuju kao Jugoslovena Arsenija Martinića. Svilenom maramom je izglancao kamen karneol na svom prstenu od belog zlata, koji je još od studija u Rimu nosio na malom prstu leve šake. Potom je maramu smestio u džep na reveru, u ruku uzeo letnji šešir i izašao na Ulicu Ibn Kaldun.

*Hayya 'alas-Salah, Hayya 'alas-Salah,
Hayya 'alal-falah, Hayya 'alal-falah.*

Izlomljenim, lelujavim koracima Arsenije je krenuo ka centru varoši i Mahdi bazaru, kao i svakog jutra, u potrazi za nekim od preostalih Evropljana koji su kao i on bili nasukani na najsevernijoj koti Afrike, tako blizu starog sveta, a opet nepremostivo daleko. Njih je bilo veoma malo otkad su Italijani i Nemci u prestonički zatvor za strance odveli sve Engleze, Kanadane, pa čak i onih nekoliko Amerikanaca koji su radili u koloniji. Sreća u nesreći prilikom okupacije Tunisa ležala je u činjenici da je Bizerta zbog značaja nekadašnje francuske pomorske baze bila u određenom smislu mirna zona, najmirnije mesto u centru uragana. Sva užurbanost i eventualna opasnost svile su se u okviru vojne baze, ali nisu

prelazile njenu ogradu. Nemci su zabranjivali ulaz u luku čak i svojim saveznicima Italijanima. Nemački vojnici, pripadnici Armegrupe Afrika čiji je glasni pozdrav „Heia Safari!“, lovački uzvik na svahiliju, dopirao svakog jutra i večeri iz bodljikavom žicom ograđene luke, nisu imali dopuste i nikada nisu silazili u varoš. Ostatak gradića je bio u rukama italijanskog Šestog korpusa sa divizijama *Sasari*, *Ravena*, *Asieta* i *Friuli*, motorizovanog korpusa *Pasubio* i brzog korpusa *Čelere*, što je Arseniju zbog poznavanja jezika i mogućnosti sklapanja poznanstava izuzetno pogodovalo. Pored toga, postojao je i kopneni koridor koji je vodio ka glavnom gradu i kroz koji su neprestano, od prve bitke kod El Alamejna, tutnjali nemački tenkovi klase tigar, samohotke i vojni kamioni. U samoj varoši, osim međusobnih noćnih čarki pijanih pripadnika Musolinijeve vojske, svakodnevni život se veoma malo promenio u odnosu na epohu francuskog protektorata.

Vrelo jutro je bilo tu, nesebično otkriveno i gospodsko u svom zanosu. I Arsenije je bio tu, na prašnjavom kornišu Bizerte, neispavan, umoran, prepun briga. Izvadio je iz svoje zlatne tabakere danhil gorku cigaretu kurbajeh. Umiven duvanskim dimom, odjednom se ispravio i počeo da korača odlučno, gotovo prkosno poskakujući. Pušio je i pokušavao da odzviždi pesmu iz neke od nekoliko svojih otadžbina. Tonovi te muzike bili su ispunjeni gustim, ljutim dimom. Ipak, pokušaj da nešto odzviždi ponovo je zaglušio azan.

*Allahu Akbar, Allahu Akbar,
As-salatu khairum minannaum,
La ilaha illallah.*

Približavajući se medini, osetio je kako izlazi iz prostora koji je bio omeđen samoćom, prebacujući se iz vremena koje

nije samo proticalo već se javljalo kao fotografska tvorevina, reciklaža vremena, u potpuno drugo, stvarno, životno vreme. Mimoilazio se sa ljudima koji su bili zagledani u svoje male aktivnosti, zajapureni od rane vreline, zaneseni nad vreće s voćem i povrćem, mimoilazio se sa bulama u grimiznim zarovima i kožnim papučama. Svi su bili tako besomučno aktivni kao da su hteli da grubo i direktno pozovu na život jednog melanholičnog belca u besprekornom lanenom odelu, sa panama šeširom na glavi. Na prost, uobičajen tunišanski život, u zemlji koju su, nakon Francuza, okupirale Italija i Nemačka, zemlji okupiranoj a istovremeno zaboravljenoj od svijuu, možda najviše od samih njenih žitelja.

Nakon francuskog doručka u *Žabou*, gde ga je kao i svakog jutra posluživao Klod, setni plavušan tanke kose i cezarovskog nosa koji baš nikada nije progovorio reč s nekim od gostiju, u večito pažljivo ispeglanoj beloju vesti, zakopčanoj do grla i već mokroj od znoja, Arsenije je krenuo dalje. U *Žabou* tog jutra nije bilo nijednog Evropljanina među gostima, varoš su, delovalo je, okupirali mnogobrojni turski trgovci sa šeširima od kamilhara i pretoplim odelima od tvida. Mora biti da se brod neutralne Turske nekako probio do Bizerte, pomislio je.

Dugo je bazao ulicama Minet el Hosne, kvarta na lošem glasu, besan, kao da traži kavgu. Ali se ništa nije desilo. Samo je svuda oko sebe mogao da vidi hiljade pari krupnih očiju koje su iz svakog bazarskog budžaka kao i obično budno pratile stranca, nevernika, te – kao masline na ulju, zata-lasane, nemirne i podozrive – lukave oči koje su iskazivale prezir prema zabludalom belom đavolu. Navikli su oni u kvartu El Hosni na belce koji su grozničavo tražili posled-nje utočište, poslednju stanicu u bekstvu od sebe, od svoje civilizacije i svog rata. Veliki je bio broj belaca koji su pred

sam početak rata, u svojim dobro skrojenim odelima, s luksuznim satovima i prstenjem, u besprekornim engleskim ili francuskim cipelama, ostavili sav svoj novac a onda i dušu krezubim hašišarima i podvodačima iz ovog kvarta. Možda su osećali kako će sve što su poznavali i voleli uskoro biti zbrisano ratom. Svratio je da popuši malo hašiša najpre u *Ziglan*, potom u *Baktriju*, lokale gde su se za malo novca dobijali jastučići ispunjeni teškim muškim znojem, mesto na divanu i rasplamsala nargila. Toliko je nargila bilo na malom prostoru da je Arsenije uvek imao osećaj da se nalazi u lokomotivi, a ne u pušionici.

Onda je na kraju Ulice Rivoli ugledao čoveka u svetloplavom lanenom odelu sličnom njegovom i već po hodu prepoznao Maksimilijana Gretea, švajcarskog konzula u Tunisu. Platilo je, ustao zateturavši se i krenuo ka njemu.

– Dragi Alesandro, žurite svojim starim prašnjavim grobovima, a ne marite za nove rake koje se otvaraju same od sebe – sarkastično je počeo Grete dok mu je riđi brk podrhtavao nad sveže izbrijanim, rumenim licem.

– Da se ne šalite, pomislio bih da mi želite zlo. Niko nikada ne žuri grobovima. Čak ni onda kada mu je to u opisu posla – ležerno je uzvratilo Arsenije, a potom tiho, konspirativno upitao: – Ima li vesti?

– Grupenfirer Krivel mi je rekao u poverenju da Britanci ponovo gomilaju snage u El Alamejnu. Pokušaće novi proboj. Ko zna, možda uskoro... – tiho je uzvratilo Švajcarac, sada hitro i nimalo melanholično.